

Prosjekt til fordypning

En veileder for dere som skal legge forholdene til rette for elevene i PTF

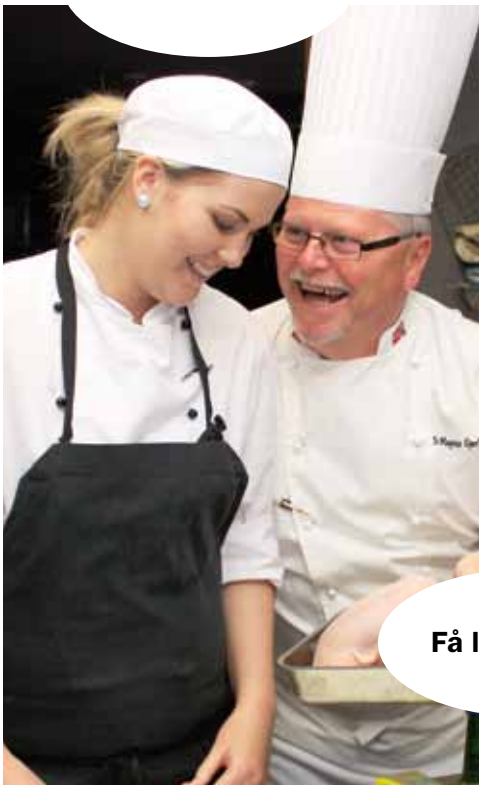
Jeg trives her

Samarbeid

Dette vil jeg

Få lov å prøve

Spennende

Innhold

Om veilederen	3
Fra nasjonal standard til lokalt handlingsrom	3
Oppbygging	3
Målgrupper	4
Avgrensing	4
Bruk av eksempler	4
Organisering av prosjekt til fordypning.....	5
Samarbeid mellom skoler og mellom skole og arbeidsliv	6
Organisering på Vg1	7
Organisering på Vg2	9
Valg av innhold fra læreplanene for opplæring i bedrift.....	12
Valg av kompetansemål	13
Hvordan samarbeider vi om å konkretisere målene?	15
Prosjekt til fordypning i skolen	17
Vurderingsarbeid i prosjekt til fordypning	19
Spesielle forhold knyttet til vurdering i PTF	19
Eksempel på samarbeid om vurdering mellom skole og bedrift/virksomhet	20
Dialog om annen utvikling – vurdering uten karakter	21
Dokumentasjon	24
Flere typer dokumentasjon	24
Gjennomgående mål i lokale læreplaner knyttet til dokumentasjon	25
Ansvar for utarbeidelse av dokumentasjon fra PTF	26
Internasjonalisering.....	29
Lenkesamling.....	31

Utgitt av Utdanningsdirektoratet

Med bistand fra en arbeidsgruppe bestående av Kristina Samsing,
Camilla Håkegård, Anita Menkerud og Hæge Nore

Layout: Magnolia design

Bilder: Erling "Plinga" Johansen (og noen flere, bl.a. Fagforbundet og Snøball ...)

Om veilederen

Prosjekt til fordypning kom som et praktisk fag i Kunnskapsløftet. Faget utgjør en vesentlig del av fag- og yrkesopplæringen. Det er to klare målsettinger med faget: Det skal gi elevene en opplevelse av at opplæringen er relevant for hans/hennes framtidige yrkesutøvelse, og det skal bidra til å hindre frafall i skolen.

Skolene har fått et fag som gir unike muligheter til å etablere og videreutvikle samarbeid med andre skoler og med lokalt arbeidsliv. Den nasjonale læreplanen legger til rette for at det innenfor ethvert fagområde (lærefagene på Vg3) kan utvikles lokale læreplaner tilpasset fagets egenart, muligheter for arbeidspraksis og elevenes interesser og behov. Elevene har et fag der de gjennom praktisk arbeid kan prøve ut og fordype seg i aktuelle lærefag.

Fra nasjonal standard til lokalt handlingsrom

Med faget kom klare forventninger til at skoler og arbeidsliv skulle samarbeide om å skape gode opplæringsarenaer og gode læringssituasjoner for elevene. Første delrapport fra evalueringen av faget ble publisert i 2009. Den viser at det er en vei å gå før forventningene til faget er innfridd.

Gjennomføringen av prosjekt til fordypning krever et nært samarbeid mellom videregående skoler og det lokale arbeidslivet. Delrapporten som evaluerer PTF, viser at dette samarbeidet er preget av enkeltpersoners faglige kontakter og nettverk. Rektorene opplever at økt kontakt med arbeidslivet har ført til større behov for å formalisere nettverk og avtaler med bedrifter. Flere bedrifter gir uttrykk for at de i større grad ønsker å delta i planleggingen av elevenes praksisperiode. Rapporten peker på at bedriftene så langt ikke er godt nok kjent med innholdet i Kunnskapsløftet.

Oppbygging

Innholdet er bygget opp omkring de mest sentrale utfordringene:

- organisering av faget prosjekt til fordypning
- valg av innhold fra læreplanene for opplæring i bedrift
- vurderingsarbeid i prosjekt til fordypning
- dokumentasjon
- internasjonalisering

Målgrupper

Innholdet er beregnet på alle aktører som er involvert i PTF: yrkesfaglærere, avdelingsledere, rådgivere og rektorer i skolen; instruktører og ansvarlige ledere i bedrifter; opplæringskontor og ringer når disse er involvert i planlegging og koordinering av faget. Siden skolene har ansvar for faget, er hovedmålgruppa skolens aktører.

Avgrensing

I tillegg til å la elevene fordype seg i aktuelle lærefag, åpner læreplanen for at elevene kan velge å fordype seg i fag fra studieforberedende utdanningsprogram. I så fall følges fagenes læreplaner, og mulighetene for valg av innhold og organisering er mer begrenset. Det er i arbeidet med å utarbeide PTF-tilbud i det store antallet lærefag og i bruken av et mangfold av læringsarenaer at utfordringene er spesielt store. Denne veilederen inneholder derfor bare muligheter og ideer knyttet til fordypning i lærefagene.

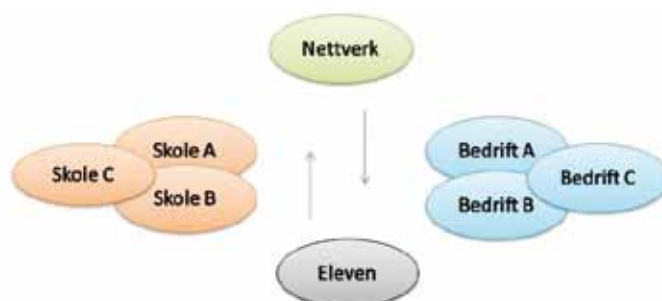
Bruk av eksempler

I denne teksten vil du finne eksempler på organisering, innhold, vurdering og dokumentasjon av opplæring i prosjekt til fordypning. Det er ni yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring. Dette er starten på opplæringsløp fram mot vel 180 fagbrev/svennebrev. Det er ikke mulig å komme med eksempler fra alle fag, men eksemplene vil kunne ha overføringsverdi. Eksempler og ideer må utvikles videre lokalt, i dialog mellom aktørene i skoler og bedrifter.

Organisering av prosjekt til fordypning

Læreplan i prosjekt til fordypning åpner for lokal tilpassing av tilbudene til elevene både på Vg1 og Vg2. Det skal tas hensyn til skolenes muligheter og forutsetninger, samtidig som elevene skal få reelle valgmuligheter. Elevenes interesser og behov er et viktig grunnlag for organisering av tilbudene. Flexibilitet i bruk av opplæringsarenaer er et annet. Det er også muligheter for å benytte timetallet fleksibelt.

Alt dette innebærer behov for å planlegge og organisere PTF i nært samarbeid både med elevene og med de mange støttespillerne i faget. Virksomhetene må være med på å bestemme hvorvidt praksis en dag i uka er egnet, eller om praksisen bør legges opp som hele uker. Fagene og virksomhetene er ulike og kan innebære ulike løsninger på tvers av fagområder (utdanningsprogram).

Stort rom for lokal tilpassing

Som ledd i arbeidet med lokale læreplaner bør skolen innhente informasjon fra og søke samarbeid med andre videregående skoler, lokalt arbeidsliv og lokale og/eller regionale utviklingsmiljøer. Det vises også til opplæringsloven § 9-2 om elevenes rett til nødvendig rådgivning og til forskrift til opplæringsloven kapittel 22 om retten til nødvendig rådgivning.

Den lokale læreplanen i prosjekt til fordypning må tilpasses de muligheter og forutsetninger skoleeieren har for å gi tilbud i faget. Skoleeieren må imidlertid legge til rette for at elevene får et reelt valg mellom flere læreplaner i prosjekt til fordypning. Tilbudene bør også inkludere mulighet for organisering av opplæring i arbeidslivet eller ved en annen skole.

Fra læreplan i prosjekt til fordypning

Organisering

Årstimene i prosjekt til fordypning (168 timer på Vg1 og /253 timer på vg2) kan organiseres på ulike måter.

De fleste skoler har flere utdanningsprogram og mange klasser som skal ha timeplaner der alle fag ivaretas på en forsvarlig måte. Dette gir spesielle utfordringer i prosjekt til fordypning, der faget bør organiseres slik at det legger til rette for samarbeid med elevene, samarbeid mellom skoler og samarbeid mellom skole og arbeidsliv.

På den ene siden har skolene behov for å planlegge årstimer og opplæring til elevene i god tid før skoleåret starter. På den andre siden er det viktig å kunne tilby elevene arbeidspraksis i prosjekt til fordypning tilpasset både elevenes interesser og de mulighetene som finnes i lokale bedrifter og virksomheter. Men også bedrifter har behov for å kunne planlegge året og sette av ressurser til å veilede elever.

Opplæringskontor og ringer kan være viktige samarbeidspartnere når en skal organisere arbeidspraksis innenfor en region eller et område. Gjennom samarbeidsavtaler med kommuner, bedrifter eller virksomheter kan en lage langsiktige avtaler som letter arbeidet med organisering.

Samarbeid mellom skoler og mellom skole og arbeidsliv

Den første delrapporten som evaluerte faget, viser at mye av arbeidspraksisen kommer i stand takket være enkeltpersoners kontakter og direkte kontakt med bedrifter.

Eksempel på organisering av PTF innenfor en region

Også på ungsomstrinnet kan lokalt næringsliv være en viktig samarbeidspartner i opplæringen, derfor er samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner og lokalt næringsliv viktig. For alle parter vil det være behov for å samarbeide om bruken av lokalt næringsliv i opplæringen.

I én region har man valgt følgende måte å løse dette på:

- På 9. og 10. trinn tilbys utdanningsvalg, og på enkelte kommuner foregår forsøk med nytt praktisk fag (Arbeidslivsfag). På Vg1 foregår PTF i skole eller i samarbeid mellom skoler. Der det er kapasitet i lokalt næringsliv, er også elever på Vg1 ute i arbeidspraksis.
- På Vg1 foregår PTF i skole eller i samarbeid mellom skoler. Der det er kapasitet i lokalt næringsliv, er også elever på Vg1 ute i arbeidspraksis.
- På Vg2 er alle elevene ute i bedrifter i deler eller hele PTF så sant det lar seg gjøre.

I noen av disse fagene organiseres dette samarbeidet av opplæringskontor for at det skal være like muligheter for alle, og for at arbeidet skal være forutsigbart for bedriftene.

Organisering på Vg1

Formålet med prosjekt til fordypning på Vg1 er beskrevet slik i læreplanen: *Prosjekt til fordypning skal gi elevene mulighet til å prøve ut enkelte eller flere sider av aktuelle lærefag.*

PTF kan organiseres på forskjellige måter, og utdanningsprogrammene vil ha ulike behov. Læreplanen sier at elevene skal ha muligheter til å prøve ut flere fag på Vg1. Dermed kan PTF også sees på som en viktig del av den yrkesveiledningen som skal sikre at eleven gjør riktige valg på Vg2. Kravet i læreplanen kan innfris på ulike måter.

Eksempel 1: Uke 47 – Romeriksmodellen

De 14 videregående skolene i regionen samarbeider om PTF. Det er utarbeidet en felles læreplan og vurderingsmal som brukes til å utarbeide lokale læreplaner. Mange skoler benytter seg av en organisering på Vg1 der det er fire til seks perioder i faget i løpet av et år. Alle planlegger faget slik at det er prosjekt til fordypning i hele uke 47. For at elever skal få prøve ut fag skolen selv ikke tilbyr, bytter elevene skole.

Vg1 i skole – eksempel på en ukes innføring i rørleggerfaget

Målene er hentet fra Vg3-læreplanen i rørleggerfag og tilpasset Vg1

Sanitæranlegg

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- planleggje og gjennomføre oppbygging av utvendige og innvendige vass- og avløpsleidningar til bustader
- teikne enkelt sanitæranlegg for ein bustad og utføre forenkla dimensjonering av vatn og avløpsleidningar
- montere sanitærutstyr

Arbeidsoppgaven er å legge rør til toalett og vask på et baderom

Kompetansemål i PTF er at elevene skal kunne

- planlegge montering av toalett og vask til et baderom
- lage arbeidstegning
- planlegge bruk av materialer
- legge ut og koble rør
- montere rør til vask og toalett
- kvalitetssikre og dokumentere eget arbeid

Praktisk gjennomføring:

Mandag:	Teoretisk og praktisk innføring i rørleggerfaget med utgangspunkt i Vg3-læreplanen
Tirsdag:	Lage arbeidstegning og planlegge innkjøp
Onsdag:	Reise ut og handle det vi trenger av rør. Bedriftsbesøk
Torsdag:	Legge rør og koble til toalett og vask
Fredag:	Avslutte det praktiske arbeidet. Vurdere og dokumentere

Eksempel 2: Fra yrkesmesse til bedriftspraksis

Denne modellen starter med en tre dagers "yrkesmesse" der bedrifter demonstrerer ulike fag innenfor utdanningsprogrammet.

Deretter gjennomføres én ukes "prosjekt" der elevene orienterer seg i noen aktuelle fag som de er interessert i (på nett, ved bedriftsbesøk, gjennom samtaler med elever på Vg2 og med lærere ...).

Så gjennomføres én ukes PTF i et aktuelt fag – i enten bedrift eller skole (hvis skolen kan tilby faget).

Deretter samtaler eleven med læreren om yrkesvalg og arbeid, og de legger sammen elevens PTF-plan for resten av året.

Modellen gjennomføres med faste uker med PTF gjennom resten av året. Hvis det er mulig, legges det en to ukers periode i bedrift tidlig på våren slik at eleven får reell arbeidserfaring før søknadsfristen til Vg2.

Eksempel 3: Muligheter – bedriftspraksis – skolepraksis

I denne modellen har alle utdanningsprogram lagt ut faget organisert som seks perioder.

Første periode er på én uke og skal gjøre elevene kjent med alle utdanningsmulighetene. Her samarbeider skolen med andre skoler i regionen slik at elevene kan prøve ut fag som skolen ikke selv kan tilby.

Den andre perioden er en hel uke som brukes til arbeidspraksis i bedrifter i nærområdet.

De neste fire periodene varer i 24 uker til sammen (hver periode er på seks uker). Her arbeider elevene i praksis på skolen. Arbeidet er organisert noe forskjellig, men så langt det er mulig, får elevene prøve ut minst tre fag. De som velger å fordype seg i ett fag, kan det.

Organisering på Vg2

På Vg2 skal elevene ha muligheter til å fordype seg. Læreplanen sier: *Prosjekt til fordypning skal gi elevene mulighet til å få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene.*

Så langt det er mulig, bør Vg2 PTF foregå i bedrift/virksomhet. Når det benyttes læringsarenaer utenfor skolen, er det arbeidslivets spilleregler som gjelder. Blant annet stilles det krav om sertifikater eller minstealder for å utføre bestemte oppgaver. I noen virksomheter kreves en bestemt grunnopplæring som kan inkludere sikkerhetsrutiner, etikk og personvern før arbeidstakere får slippe til i det praktiske arbeidet. Skoleeiers ansvar og myndighet gjelder ikke på samme måte som opplæring i skolen. Nettverket mellom aktørene må diskutere og avtale hvordan opplæringen skal foregå slik at lovverket følges, og slik at det utarbeides et forsvarlig system som er tilpasset livet i virksomhetene.

Eksempel på samarbeid med opplæringskontor

På Vg2 er det ønskelig med en praksis der PTF rettes mot framtidig lærefag. I Vg2 som går mot flere lærefag, er det mange gode eksempler på at opplæringskontor organiserer praksis for skoler i sitt nedslagsfelt.

Elektrofag – opplæringskontoret på Kløfta

Teknologifag – OTEK Haugalandet

Bilfag – opplæringskontoret for bilfag i Østfold

En beskrivelse av samarbeid som kan være til inspirasjon, finnes på www.medielarling.no

I Oslo-skolene har elektronettverket (samarbeidsforum mellom Utdanningsetaten, skolene og bedriftene i Oslo) ansvar for organisering av PTF.

Eksempel på ansvarsfordeling skole/bedrift

Skolens ansvar	Felles ansvar (nettverkene)	Bedriftens ansvar
Informasjon	Informasjon om muligheter	Fravær
Organisering	Koordinering	Underveisvurdering
Lage lokal læreplan	Følge opp lokale planer	Relevante oppdrag
Søknadsprosess	Søknadsprosess	Motivasjon
Kontrakt	Kontrakt	HMS
Sluttvurdering	Underveisvurdering	

Eksempel på organisering i en skole med seks yrkesfaglige utdanningsprogram

I utgangspunktet ønsker skolen at alle elevene skal kunne være ute i arbeidspraksis. Skolen tilpasser prosjekt til fordypning til de tilbudene som lokalt næringsliv kan gi. Skolens 17 Vg2-klasser har derfor ulike måter å organisere PTF på. Organiseringen er tilpasset samarbeidet med bedrifter/virksomheter. Timeplanene i PTF legges først, og så organiseres resten av fagene ut ifra disse planene.

I to av fagområdene organiserer opplæringsringer PTF for alle skoler i nedslagsfeltet som har dette tilbudet.

Vg2 Industriteknologi	Elevene er ute i bedrift én dag per uke i hele året. Resten av faget på hele dager i skole
Vg2 Elenergi	Elevene er ute i bedrift i 2 x 2 uker. Resten av faget på hele dager i skole
Vg2 IKT servicefag	Hele faget forsgår i bedrift/virksomhet i tolv firedagers uker i året
Vg2 Helsearbeiderfag	Faget er delt i tre deler. Alle elevene starter med en hel uke, og så går det over til to dager i uka
Vg2 Kjøretøy	Elevene har faget to dager per uke fra uke 41 til uke 19

Samarbeid med
lokalt næringsliv

Valg av innhold fra læreplanene for opplæring i bedrift

Innholdet i PTF skal hentes fra læreplanene for Vg3 og tilpasses utdanningsnivået (Vg1 eller Vg2). Det er mange oppgaver i Vg3-læreplanene som krever erfaring og kompetanse som en elev på Vg1 eller Vg2 ikke har. Sluttkompetansen som beskrives i Vg3-læreplanene, kan være basert på arbeidsoppgaver som krever at de som skal utføre arbeidet, er over 18 år.

Når en skal finne relevant innhold og relevante oppgaver i PTF, må en derfor samarbeide tett med elevene for å tilpasse faget til deres interesser, evner og behov. En må også samarbeide med virksomhetene for å finne oppgaver elevene har lov til å utføre på arbeidsplassene. Planene skal være realistiske og gjennomførbare.

Generelle bestemmelser om valg av innhold

Dersom prosjekt til fordypning brukes til opplæring i kompetansemål hentet fra læreplaner for opplæring i bedrift og/eller Vg3 i skole (der det ikke er opplæring i bedrift), skal det utarbeides lokale læreplaner basert på de nasjonale kompetansemålene. Det skal framgå av den lokale læreplanen hvilke nasjonale kompetansemål som ligger til grunn for læreplanen.

Fra læreplan i prosjekt til fordypning

Prinsipper for utarbeidelse av lokale læreplaner i prosjekt til fordypning

Som ledd i arbeidet med lokale læreplaner bør skolen innhente informasjon fra og søke samarbeid med andre videregående skoler, lokalt arbeidsliv og lokale og/eller regionale utviklingsmiljøer. Det vises også til opplæringsloven § 9-2 om elevenes rett til nødvendig rådgivning og til forskrift til opplæringsloven kapittel 23 om rett til nødvendig rådgivning.

De lokale læreplanene i prosjekt til fordypning må tilpasses nivået og formålet med faget. De lokale læreplanene skal angi hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring. De lokale læreplanene skal være formulert slik at de kan danne grunnlag for dialog mellom elever, lærere og aktuelle samarbeidspartnere, som lokalt arbeidsliv.

De lokale læreplanene skal inneholde et kompetansemål om at elevene som del av opplæringen i prosjekt til fordypning skal dokumentere arbeidet underveis. Det gjelder ikke når eleven bruker prosjekt til fordypning til fellesfag, fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra studieforberedende utdanningsprogrammer. Den lokale læreplanen og det dokumenterte arbeidet underveis skal være et vedlegg til elevenes kompetansebevis og skal kunne legges fram når en lærekontrakt blir inngått.

Den lokale læreplanen i prosjekt til fordypning må tilpasses de muligheter og forutsetninger skoleeieren har for å gi tilbud i faget. Skoleeieren må imidlertid legge til rette for at elevene får et reelt valg mellom flere læreplaner i prosjekt til fordypning. Tilbudene bør også inkludere mulighet for organisering av opplæring i arbeidslivet eller ved en annen skole.

Fra læreplan i prosjekt til fordypning

Skolene er ansvarlige for både læreplan og vurdering. Men der en samarbeider med arbeidslivet, er det ønskelig

- å utvikle læreplaner sammen med bedriftene
- å gjennomføre dokumentasjonen sammen med bedriften og eleven slik at det utvikles en felles forståelse og omforente rutiner for underveisvurdering

Det er utarbeidet en egen veiledning i lokalt arbeid med læreplaner:

<http://www.skolenettet.no/Web/Veiledninger/Templates/Pages/StartPage.aspx?id=58423&epslanguage=NO>

Veiledningen tar ikke opp de spesielle forholdene som er knyttet til PTF-faget, som:

- valg av kompetansemål fra Vg3-læreplaner tilpasset Vg1 og Vg2
- valg av arbeidsoppgaver når opplæring foregår andre steder enn i skole
- valg av arbeidsmetoder og verktøy når opplæringen foregår på flere arenaer
- valg av læringsarena

Valg av kompetansemål

Skolen har ansvaret for at det utarbeides en lokal læreplan der det framgår hvilke kompetansemål elevene skal arbeide med. Kompetansemålene hentes fra læreplanen for Vg3 og tilpasses Vg1 og Vg2. Både valg av kompetansemål og arbeidsoppgaver/-oppdrag og tilpassing av nivå inngår i arbeidet med lokale planer.

Her følger noen eksempler på hvordan skoler arbeider med valg av kompetansemål:

Eksempel 1: Ambulansefag PTF Vg1 – én uke

Formål: Eleven skal bli kjent med ambulanséfaget.

Kompetansemål fra Vg3-læreplanen:

- Eleven skal kunne utføre ambulanseoppdrag på en sikker og forsvarlig måte og kunne følge tjenestens krav til internkontroll og kvalitetssikring

Kompetansemål tilpasset Vg1 utvikles i dialog med elevene.

Ansvar: Faglæreren ved skolen sammen med eleven har hovedansvaret for gjennomføringen av faget.

Faglæreren følger opp eleven i institusjonen/bedriften.

Kontaktpersonen i bedriften følger opp eleven på arbeidsplassen.

Elev og faglærer har ansvar for at det blir ført en logg fra praksisstedet.

Faglæreren har hovedansvar for vurderingen.

Eksempel 2: Bakerfaget PTF Vg2 – 1 x 4 uker i samme bedrift

Formål: Eleven skal kunne fordype seg i bakerfaget.

Aktuelle kompetansemål fra Vg3-læreplanen

- planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere produksjon av bakervarer
- velge og bruke håndverktøy, maskiner og utstyr og utføre daglig vedlikehold på disse
- vurdere kvaliteten på råvarer og oppbevare og behandle råvarene etter gjeldene regelverk
- utnytte råvarenes egenskaper i framstilling av ulike produkter og gjøre rede for hvordan råvarene påvirker hverandre
- framstille ulike bakervarer med bedriftens produksjonsutstyr
- framstille deiger med lagdeling
- utføre håndoppslag av ulike produkter
- optimalisere deigeltingen
- vurdere heving og steiking av ulike produkter og kunne gjøre rede for avvik
- utføre arbeidet i tråd med ergonomiske prinsipper

Ved oppstart av arbeidspraksis har lærer, elev og kontaktperson i bedriften et møte der de plukker ut de kompetansemålene som er aktuelle for denne arbeidsperioden, og kompetansemålene tilpasses så aktuell produksjon og utstyr.

Ansvar: Skolen har ansvaret for utarbeidelse av lokal læreplan.

Bedriften har ansvaret for opplæring/veiledning.

Faglæreren følger opp eleven i bedriften.

Kontaktpersonen i bedriften følger opp eleven på arbeidsplassen.

Elev og faglærer har ansvar for at eleven dokumenterer arbeidet underveis.

Faglærer har hovedansvar for vurderingen.

Eksempel 3: Frisør Vg1	
Oppgaver for uke 11 i salong	
Navn:	
Skole:	Klasse: .....
Skoleår:	Salong:.....
Eleven skal planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere to praktiske arbeider i uke 11.	
Kompetansemål og vurderingskriterier utarbeides av lærer og elev i fellesskap i forkant av praksisuka og legges ut under prosjekttilfordypning på læringsplattformen. Elevene skriver logg med utgangspunkt i egne kompetansemål. Arbeidet skal dokumenteres gjennom bilder/tegninger. Elevenes logg, bilder og tegninger legger grunnlag for vurdering i en samtale mellom elev og lærer.	
Elevene presenterer arbeidene for hverandre i etterkant av praksisuka.	

Hvordan samarbeider vi om å konkretisere målene?

Arbeidet med lokale læreplaner og utvikling av kompetansemål tilpasset Vg1 og Vg2 kan foregå på ulike måter. Her følger noen eksempler på hvordan arbeidet kan utføres:

Elev-lærer: Passer best når opplæringen skal foregå i skole, eller når det er en bedrift med konkrete og forutsigbare arbeidsoppgaver.

Skole-skole: Skoler kan samarbeide om å lage en lokal læreplan i et lærefag (se omtalen av organiseringen i Romeriksregionen over).

Skole-bedrift: Finne gode måter å kommunisere på. Samarbeidsavtaler, oppstart-samtaler. Plukke ut en rekke aktuelle kompetansemål som skole/bedrift eller bedrift/elev velger fra og konkretiserer i praksis.

Elev-bedrift: Gjelder justering/tilpassing i planen når eleven er på plass i bedriften. En slik justering/tilpassing kan vanskelig gjøres i forkant, når eleven og bedriften ikke kjenner hverandre.

Eksempel på samarbeid mellom skole og bedrift om kompetansemål i gartnerifaget på Vg2

Utdrag av brev til bedriften

ARBEIDSPRAKSIS i gartneri

Vg2 Anleggsgartner- og idrettsanleggsgag

Vi ønsker at eleven gjennom arbeidspraksis i gartneriet skal få kjennskap til og erfaring med planteproduksjon. Følgende Vg3-mål i læreplanen for gartnerifaget kan være aktuelle å arbeide med:

Mål fra Vg3-læreplanen innen planteproduksjon

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne

- planlegge og utføre arbeid med tilførsel av vann og næring under ulike dyrkingsforhold på en miljømessig forsvarlig måte
- gjøre rede for ulike formeringsmetoder i planteproduksjonen og utføre planteformering
- utføre arbeidsoperasjoner på riktig tidspunkt i forhold til plantens utviklingsstadium for å få optimalt sluttprodukt
- bruke og vedlikeholde utstyr, maskiner, redskaper og bygninger i tråd med gjeldende regelverk
- vurdere risiko i arbeid med planteproduksjon og utføre arbeid i tråd med gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet
- gjøre rede for sammenhenger mellom dyrkingsmetode og utbytte i planteproduksjon
- vurdere miljø- og energiøkonomiseringstiltak i planteproduksjon, vurdere muligheter for gjenbruk og flerbruk av innsatsfaktorer og resirkulering av avfall

Vi ønsker et møte der vi sammen kan plukke ut noen av de nevnte målene, som eleven så kan arbeide med i gartneriet i sin praksisperiode. Sammen med eleven kan vi da konkretisere og tilpasse målene.

Faglærer har ansvaret for vurderingen og vil med bakgrunn i de aktuelle målene utarbeide kjennetegn på måloppnåelse (vurderingskriterier).

Prosjekt til fordypning Vg2

Opplæringen tar utgangspunkt i læreplanen for bilfaget, lette kjøretøy Vg3

Hovedområde feilsøking og diagnose

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne

- utføre avgassmåling, tolke resultatet og forklare virkemåten for avgassrensesystemer
- måle elektriske størrelser og tolke måleresultat ved feilsøking og diagnose
- feilsøke og tolke måleresultat på lyskretser, ladeanlegg og startmotor
- feilsøke på bremsesystemer, vurdere resultatet og forklare virkemåter

Målene for prosjekt til fordypning tilpasset Vg2:

Elevene skal kunne:

- utføre avgassmåling og tolke resultatene
- måle elektriske størrelser og tolke resultatet
- utføre feilsøk på elektriske komponenter
- utføre bremsetest og forklare virkemåter

Disse kompetansemålene fra kommunikasjon og kvalitet fra Vg3 er gjennomgående i all arbeidspraksis i skole og bedrift:

- Elevene skal kunne utføre arbeid i tråd med regler for helse, miljø og sikkerhet.
- Elevene skal kunne utføre kildesortering og behandle spesialavfall i henhold til gjeldende regelverk.

Prosjekt til fordypning i skolen

Prosjekt til fordypning i skole skal være praksisbasert på samme måte som om faget foregår i bedrift. På skoler vil Vg2-verksteder være aktuelle praksisplasser for elever på Vg1. Praksis i skole åpner for tettere dialog om utvikling av lokale læreplaner i samarbeid med elevene. Elevene kan gjennom en slik dialog få verdifull kunnskap om arbeid med læreplaner som de tar med seg til Vg2 og ut i lære. Lokale læreplaner til bruk i skole bør derfor være utformet slik at mål kan utvikles i tett dialog med eleven.

Eksempel på en lokal læreplan for PTF i produksjonselektronikerfaget

Navn på perioden: **Dokumentasjon, produktkjennskap og komponentkunnskap**

Kompetansemål

Mål fra Vg3

Denne modulen bygger på kompetansemål fra Vg3

Produksjonselektronikerfaget.

Dette faget bygger på Vg1 *Elektrofag* og Vg2 *Data og elektronikk*

I denne modulen er det tatt utgangspunkt i følgende mål fra Vg3:

- Elevene skal kjenne til produkters funksjon og dokumentasjon og vite hvilke miljø- og sikkerhetskrav som stilles til enheten.
- Elevene skal ha kjennskap til ulike komponentgruppers funksjoner og kunne behandle disse riktig.

Vurderingsarbeid i prosjekt til fordypning

Det spesielle med vurdering i PTF er at opplæringen kan foregå på flere arenaer, og at elevene kan møte flere lærere og instruktører som gir vurdering underveis i faget. Sluttvurderingen skal gis av faglæreren, og eleven skal medvirke i vurderingsarbeidet. En god dokumentasjon både av arbeidsoppdragene og av oppnådd kompetanse gjennom læringsprosessen vil sammen med samtalen mellom lærer og elev være et godt grunnlag for sluttvurdering. Forskriften til prosjekt til fordypning slår fast at det å kunne dokumentere skal være et kompetansemål i alle lokale læreplaner.

Vurdering er en viktig del av læringsarbeidet. Formålet med vurderingen er

- å fremme læring og utvikling
- å motivere til videre innsats
- å dokumentere elevens kompetanse underveis og ved slutten av opplæringen

Læreplanverket forskrift til opplæringsloven kapittel 3 Individuell vurdering i grunnskolen og i vidaregåande opplæring gir nasjonale retningslinjer for vurderingsarbeidet. Kompetansemålene i de lokale læreplanene skal gi handlingsrom i valg av innhold. De lokale læreplanene skal også åpne for ulike vurderingsformer som igjen bidrar til at eleven utvikler sin kompetanse.

Spesielle forhold knyttet til vurdering i PTF

Elevene skal ha både underveisvurdering og sluttvurdering i PTF. Dette er regulert iforskrift til opplæringsloven kapittel 3 Individuell vurdering i grunnskolen og i vidaregåande opplæring, men i arbeidet vil aktørene møte en del utfordringer som verken omtales i forskriften eller i rundskrivet om vurdering:

- **Det er mange aktører** i faget. Elevene møter flere instruktører/veiledere i bedrifter, lærere ved flere skoler, ansvarlig lærer for PTF, faglærer i programfag og medelever, som alle bidrar i vurderingsarbeidet.
- **Det er forskjeller i vurderingskultur** mellom bedrift og skole, og kanskje også mellom skoler. I bedriften vurderes det oftest i henhold til faglige standarder og arbeidsmiljø, i skolen i henhold til læreplan og grad av måloppnåelse. Vurderingskriteriene og vektleggingen av kriteriene kan variere.
- **Elevenes medvirkning** i vurderingsarbeidet er helt sentralt i dette faget. Elevene er **brobyggerne mellom de ulike læringsarenaene** og må sørge for dokumentasjon og videreformidling av egen kompetanseutvikling som grunnlag for vurdering.
- **Det er et utfordrende samspill** mellom underveisvurdering (daglig i bedrift eller annen skole), halvårsvurdering (i skole) og sluttvurdering (standpunkt i skolen).
- **Sluttvurderingen** har også spesielle utfordringer dersom læringen foregår i "perioder" eller emner bestående av flere lærefag, på flere arenaer og med mange ulike aktører.

Undervisvurdering		Sluttvurdering
Daglige vurderinger knyttet til arbeidsutførelse	Oppsummerende vurderinger undervis	Sluttvurdering
Vurdering FOR læring	Vurdering FOR og AV læring	Vurdering AV læring
Fremme elevenes læring og utvikling av kompetanse. Skal gi grunnlag for justeringer i opplæringen både for lærer, instruktør og elev	Gi informasjon om elevenes kompetanse undervis i opplæringen	Gi informasjon om elevens kompetanse ved avslutningen av opplæringen i et fag

For mer om vurdering – se nytt rundskriv om individvurdering:

http://www.udir.no/upload/Rundskriv/2010/Udir_1_2010_Individuell_vurdering_i_grunnskolen_og_videregaende_opplaring.pdf

Eksempel på samarbeid om vurdering mellom skole og bedrift/virksomhet

	Undervisvurdering	Undervisvurdering Halvårsvurdering	Sluttvurdering
Tidspunkt	Gjennom hele året	Midtveis i skoleåret med påfølgende elevsamtale	Ved slutten av skoleåret
Formål	Vurdering for læring og utvikling	Vurdering for og av læring	Vurdering av læring
Vurderings-form	Elevenes egenvurdering Læreres og instruktørers muntlige eller skriftlige tilbakemeldinger knyttet til arbeidsutførelse og kompetansemålene i læreplanen Uten karakter	Beskrivende vurdering fra bedrift Vurdering med karakter fra skole	Standpunktkarakter i faget basert på observasjon, samtale og dokumentasjon Lokal læreplan som dokumentasjon
Dialog om annen utvikling	Elevenes egenvurdering Muntlige tilbakemeldinger fra medelever, lærer og ev. instruktør og arbeidskolleger	Elevsamtalen	

Eksempel på hvordan vi kan vurdere kompetanse i PTF

Eksemplet tar utgangspunkt i de fire delene som inngår i fag-/svenneprøver og kompetanseprøver. Det er basert på kompetansemål knyttet til planlegging, gjennomføring, dokumentasjon og vurdering i faget.

Det konkrete eksemplet er hentet fra Vg3 murerfag
Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne følgende:

	Karakteren 2	Karakteren 3-4	Karakteren 5-6
Planlegge arbeidsoppgaver	Eleven deltar i planleggingen sammen med lærer/instruktør	Eleven planlegger arbeidsoppgaven med noe veiledning	Eleven planlegger arbeidsoppgaver og ser disse i sammenheng med øvrig produksjon
Utføre arbeidsoppgaver	Eleven utfører arbeidsoppgavene med mye veiledning og hjelp underveis	Eleven gjennomfører arbeidsoppgavene i tråd med det som er planlagt. Ber om hjelp ved behov	Eleven gjennomfører arbeidsoppgavene selvstendig og ser dem i sammenheng med øvrig produksjon Viser kreativitet
Dokumentere de arbeidsoppgavene som er utført	Eleven dokumenterer utført arbeid med veiledning/hjelp	Eleven dokumenterer utført arbeid etter anvisninger	Eleven tar selvstendig ansvar for å dokumentere arbeidet og peker på mulige forbedringer
Vurdere utført arbeid	Eleven deltar i vurdering sammen med lærer/instruktør	Eleven vurderer eget arbeid i samsvar med fastsatte rutiner	Eleven vurderer og reflekterer over kvaliteten på eget arbeid. Er selvstendig

Dialog om annen utvikling – vurdering uten karakter

I prosjekt til fordypning møter elevene arbeidslivets krav til orden, oppførsel, etikk og moral. Samtaler om hvordan eleven tilpasser seg et arbeidsfellesskap, samarbeider med andre og medvirker til et godt arbeidsmiljø, står sentralt i faget. På de fleste arbeidsplasser inngår disse tingene i grunnlaget for vurdering av yrkesutøvelsen, men i prosjekt til fordypning skal de ikke inngå som en del av det faglige vurderingsgrunnlaget.

Det er allikevel naturlig å føre dialog om utvikling av slik kompetanse, men uten at det gis karakterer, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-8. Lærere må være til stede på læringsarenaen for å kunne ta del i dialog om annen utvikling. I samarbeid mellom skoler og bedrifter om PTF viser det seg ofte at bedriftene ønsker vurderingsskjemaer med vekt på nøkkelkvalifikasjoner (det som i hovedsak går inn i dialog om annen utvikling eller i karakteren for orden og oppførsel).

Punkter som gjerne går igjen i bedriftenes vurderinger er

- presist oppmøte
- overholdelse av arbeidstid og pauser
- interesse for nye arbeidsoppgaver
- orden og ryddighet på arbeidsplassen
- bruk av tilgjengelige håndbøker/dokumentasjon
- samarbeid og kommunikasjon med kolleger
- deltagelse i arbeidsmiljøet

I vurderingsarbeidet kan slik ulik forståelse og vektlegging av grunnlaget for vurdering og tilbakemelding skape usikkerhet hos elevene. For eksempel kan bedriften gi eleven positive tilbakemeldinger på innsats, oppførsel og samarbeid med andre. Eleven oppfatter dette som faglig vurdering og blir skuffet når læreren i vurderingssamtalen vektlegger de faglige målene slik de er uttrykt i den lokale læreplanen. Karakteren tre kan virke urettferdig når bedriften faktisk er fornøyd med elevens arbeid.

Dette dilemmaet viser hvor viktig det er at skole og bedrift sammen klargjør vurderingsgrunnlag og vurderingskriterier, og at elevene kjenner grunnlaget for vurdering i faget.

Den gode samtalen

Under vises et eksempel der vurderingskriteriene og dokumentasjon av utført arbeid er en del av elevens plan for faget:

Eksempel på deldokumentasjon som grunnlag for vurdering i prosjekt til fordypning

Elev:

Bedrift:

Ansvarlig lærer:

Ansvarlig instruktør:

Faget skal gjennomføres i tidsrommet: ...

Kompetansemål

Kompetansemålene er hentet fra læreplan i: ... (Skriv navnet på Vg3-læreplanen). Her skal eleven, i samarbeid med skolen, skrive inn de kompetansemålene som skal brukes og konkretisere dem.

Arbeidsoppgaver i bedriften

(Beskriv arbeidsoppgaven(e)). Legg ev. ved bilder.

Vurderingskriterier

Her skal skolen drøfte med eleven og ev. bedriften hva som skal vektlegges ved underveisvurdering, sluttvurdering og dialog om annen utvikling innenfor PTF. De enkelte kriteriene må konkretiseres. Vurderingskriterier kan være knyttet til

- underveisvurdering
- dialog om annen utvikling
- sluttvurdering

(Sett inn vurderingskriteriene her):

Dokumentasjon

Når PTF gir rom for lokale og individuelle tilpassinger, krever det god dokumentasjon for den som vil vite hva elevene faktisk har jobbet med og lært seg. I løpet av et år kan elevene ha prosjekt til fordypning i flere lærefag og på flere ulike læringsarenaer, både i skoler og bedrifter. Det krever både innsyn og oversikt for de mange aktørene.

Dokumentasjonen har ulike formål: Den skal blant annet

- dokumentere og kvalitetssikre utført arbeid som en del av fagkompetansen
- gi elevene oversikt over egen kompetanseutvikling
- være et grunnlag i vurderingsarbeidet (både faglig vurdering og dialog om annen utvikling).
- gi grunnlag for tilpassing av videre opplæring og justering av elevens PTF-plan.
- vise omverdenen hva eleven har gjort og lært (dette har betydning i overgangene mellom Vg1 og Vg2 og, ikke minst, i overgangen til læreplan)
- være vedlegg til kompetansebevis

Flere typer dokumentasjon

Det kan tenkes ulike typer dokumentasjon avhengig av formålet:

- lokale læreplaner med dokumentasjonsdel
- planer tilpasset enkeltelever
- prosessdokumentasjon (daglig logg m.m.)
- arbeidsoppdrag, arbeidstegninger
- samlemappe med oppsummering og refleksjon
- skriftlige rapporter
- bilder, video, lydfiler
- vurderingsskjemaer
- sluttdokumentasjon, vedlegg til kompetansebevis

Dokumentasjonen bør dekke både prosess og produkt. Den bør vise hva som ble planlagt og utført. Dokumentasjon styrkes gjennom begrunnelser og refleksjoner rundt kvaliteten på arbeidet og hva eleven har lært. Slike begrunnelser og refleksjoner vil også være en viktig del av elevenes læreprosess.

Dokumentasjon kan gjøres på flere måter

Dokumentasjon av utført arbeid Kvalitet – resultat Oppdrag – her og nå (Logg)	PROSESS-DOKUMENTASJON Visuelt Video Digitale verktøy (Personvern) Knyttet til læreplanen Refleksjon – drøftning	Elevens dokumentasjon For å synliggjøre hva han/hun har vært med på, og hva som er lært. Veien mot en yrkeskompetanse. Hensiktsmessig, rasjonell, med vekt på praktisk arbeid
Bedriftens dokumentasjon Arbeidsoppgaver og krav til kvalitet på arbeidet		Lærerens dokumentasjon Av observasjoner og elevsamtaler underveis. Krav til dokumentasjon og vurderingskriterier. For underveisvurdering og sluttvurdering og som grunnlag for tilpasset opplæring og motivasjon

Det pågår forsøk med gjennomgående dokumentasjon i flere fylker. Forsøket skal evalueres fram til 2012 og vil gi kunnskap om hvordan dette fungerer.

Gjennomgående mål i lokale læreplaner knyttet til dokumentasjon

I de fleste Vg3-læreplaner finnes det mål knyttet til dokumentasjon. Disse kan tilpasses Vg1- og Vg2-nivå og dermed tilfredsstille kravet fra læreplan i prosjekt til fordypning.

De lokale læreplanene skal inneholde et kompetansemål om at elevene som del av opplæringen i prosjekt til fordypning skal dokumentere arbeidet underveis.

Eksempler på kompetansemål fra Vg3 som gjelder dokumentasjon

Helsearbeiderfaget – yrkesutøvelse

Målet med opplæringen er at lærlingen skal kunne planlegge, gjennomføre, dokumentere og vurdere eget arbeid og foreslå forbedringstiltak .

Hjulustrustningsfaget – reparasjon og vedlikehold

Målet for opplæringen er at lærlingen skal kunne vurdere og dokumentere utført arbeid.

Konditorfaget – råvarer og produksjon

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere produksjon av kaker og konditorvarer.

Murerfaget – produksjon

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne planlegge, utføre, dokumentere og vurdere arbeidet.

Ansvar for utarbeidelse av dokumentasjon fra PTF

Forventninger om gode beskrivelser som gir innsyn i hva elever har lært i faget, kommer fra mange hold. Derfor er det viktig å presisere hensikten med slik dokumentasjon og klargjøre ansvaret for å oppbevare dokumentene.

- Når dokumentasjonen er en del av fagutøvelsen inngår det i bedriftens eller skolens kvalitets- og internkontrollsystem og arkiveres i henhold til interne prosedyrer. Dersom elevene skal trekke noe av dette inn i egen dokumentasjon, må det avtales med dokumentasjonseieren.
- Når dokumentasjonen er ledd i elevens læringsprosess, er det elevens ansvar både å utforme og arkivere dokumentene. Det samme gjelder dokumentasjon som kan ha betydning i overgangen mellom nivåer i opplæringen – det som kan gi et bedre grunnlag for tilpasset opplæring.
- Når dokumentasjonen skal være grunnlag for sluttvurdering i faget, er det lærerens ansvar å framskaffe tilstrekkelig dokumentasjon – og å arkivere den til etter en ev. klagefrist. Det kan også innebære innhenting av dokumentasjon fra bedrifter eller andre skoler.
- Når dokumentasjonen skal være sluttdokumentasjon, vedlegg til kompetansebevis, er det skolens ansvar å utarbeide et enkelt system for det.

Dokumentasjon til hva?

Eleven
Læreren
Skolen

Eksempel på dokumentasjon fra en periode med prosjekt til fordypning

Del 1. Informasjon

Elev: .....
har gjennomført arbeidspraksis i ..... faget Prosjekt til fordypning
Periode:.....
Totalt timetall:.....
Opplæringen er gjennomført ved.....
Ansvarlig skole har vært.....

Del 2. Beskrivelse

Målene for denne perioden bygger på Vg3 i faget/fagene:

Kompetansemål for denne perioden:

Eleven skal etter endt opplæring kunne mestre:

-
-
-

Generelle mål:

Eleven skal utføre arbeidet etter arbeidsmålene i faget.

Eleven skal dokumentere eget arbeid (bruk eget loggskjema til dette).

Del 3. Vurdering

Elevens vurdering

.....
.....
.....
.....

Vurdering fra opplæringsansvarlig

.....
.....
.....
.....

Opplæringsansvarlig (navn):.....

Eventuell karakter.....

Eleven oppbevarer denne dokumentasjonen

Eksempel på sluttdokumentasjon

Etter endt opplæring i prosjekt til fordypning på både Vg1 og Vg2 skal elevene ha en sluttdokumentasjon i tillegg til karakter i faget.

Prosjekt til fordypning Vg2 og navnet på utdanningsprogrammet

Årsdokumentasjon:

Elevens navn: .....

Skole: .....

Totalt antall timer: 253 (60 minutter)

Faget er gjennomført gjennom x perioder.

Hver periode har en egen læreplan.

Elevene har dokumentasjon for hver periode.

1 periode : X

TIMER: X (Antall timer) **GJENNOMFØRT:** X (Måned År)

STED: X (Hvilken skole/ hvilken bedrift/virksomhet)

Kompetansemålene bygger på: X (Programområde). X (Fag).

Kompetansemål:

(Fyll inn det antall moduler eleven har gjennomført. Stryk denne linja til slutt.)

STANDPUNKTKARAKTER I FAGET X

Internasjonalisering

PTF kan også gjennomføres som ledd i internasjonalisering av fag- og yrkesopplæringen dersom de organisatoriske rammene legges til rette for det. Det krever blant annet at faget gjennomføres over hele uker slik at opplæringen kan gjennomføres i en skole eller bedrift ute. Leonardo da Vinci-programmet er rettet mot fag- og yrkesopplæringen i Europa, og er en del av EUs program for livslang læring (LLP). Norge deltar også i et bilateralt program med Tyskland "Gjør det", som også gir mulighet for utveksling innen fag- og yrkesopplæring.

<http://www.siu.no/no/Programoversikt/EU-program/EUs-program-for-livslang-laering-LLP>

Mobilitet – Utplassering i Europa

Motivasjon til faglig og personlig utvikling, en smak av et annet språk og kultur, og et europeisk nettverk er noe av hva man kan oppnå ved å delta i Leonardo Mobilitet. Gjennom arbeidspraksis i en bedrift eller yrkesfaglig opplæring i et annet europeisk land legges mulighetene til rette for mange erfaringer å ta med seg inn i arbeidslivet.

Les mer: <http://siu.no/no/Programoversikt/EU>

Mange skoler har internasjonalisering som et satsningsområde, ofte for å oppfylle intensjonene i den generelle delen av læreplanen eller i forbindelse med språk-opplæring. Internasjonalt samarbeid har hittil i liten grad vært knyttet direkte til prosjekt til fordypning. Dette faget gir muligheter til samarbeid med skoler, bedrifter og virksomheter både i inn- og utland. Læringsperioder i bedrifter krever et godt forarbeid, og det er viktig å ha avklart hvilke begrensinger som ligger i lover og regler for arbeidsutførelse der elevene er under 18 år.

Enkelte skoler har erfaringer med at hele klasser Vg2 tømmer deltar i byggeprosjekter i andre land, blant annet som en del av et humanitært samarbeid.

Flere skoler har flyttet læringsarenaen i restaurant- og matfag til Frankrike eller andre land for å få innblikk i og forståelse for andre lands matkulturer.

Askøy videregående skole har en målsetting om at alle programområder skal ta del i internasjonale prosjekter, enten EU-programmene eller selvfinansierte prosjekter. Slik presenterer de noen av sine tilbud på skolens hjemmeside:

Helse og sosial

Elevene på Vg2 søker på praksisplasser (3–4) i utlandet, finansiert av EU-programmet Leonardo da Vinci.

2009: Tre elever fra barne- og ungdomsarbeider har praksis i barnehage i Erfurt, Tyskland, og tre elever fra helsefagarbeider har praksis på pleiehjem i Randers, Danmark

Elektro

Fra 2007 skal elektro ha åtte elever i en internasjonal skole i Tyskland. Elevene vil være fordelt på følgende programområder: data og elektronikk, automasjon og el-energi.

Elektro/TIP

Fra 2007 skal elektro og TIP slutte seg til et Leonardo-prosjektet BILVOC i Jena, Tyskland. Det handler om tospråklig undervisning i yrkesutdanningen, med spesiell vekt på mekatronikk.

Staatliches Berufsbildendes Schulzentrum Jena-Göschwitz

Dette er noen fag der skoler har erfaring med internasjonalt samarbeid med utveksling av enten enkeltelever, grupper eller klasser:

- kokkfag
- bilfag, lette kjøretøy
- landbruksmekanikerfag
- tømrerfag
- helsefagarbeiderfaget
- barne- og ungdomsarbeiderfaget
- resepsjonsfag
- reiseliv

Mange fylkeskommuner har samlet informasjon om internasjonalt arbeid og om støtteordninger for internasjonalt samarbeid som kan være til hjelp for skoler og bedrifter. Et eksempel på dette er Hedmark fylkeskommune:

<http://www.hedmark.org/article.aspx?m=4742>

Lenkesamling

Læreplanen i prosjekt til fordypning

http://www.udir.no/Artikler/_Lareplaner/Prosjekt-til-fordypning-Kunnskapsloftet/

Læreplanene for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene

<http://www.udir.no/grep/Kunnskapsloftet-fag-og-lareplaner/>

Spørsmål om prosjekt til fordypning

<http://www.udir.no/Sporsmal-og-svar/Om-prosjekt-til-fordypning/>

Veiledning i lokalt læreplanarbeid

<http://www.skolenettet.no/Web/Veiledninger/Templates/Pages/StartPage.aspx?id=58423&epslanguage=NO>

Delrapport

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Prosjekt-til-fordypning-delrapport-1-2008/>

Forskrift til opplæringslova kap 3

<http://lovdata.no/for/sf/kd/kd-20060623-0724.html>

Nytt rundskriv om individuell vurdering

http://www.udir.no/upload/Rundskriv/2010/Udir_1_2010_Individuell_vurdering_i_grunnskolen_og_videregaende_opplaring.pdf

Om vurdering

www.skolenettet.no/vurdering

Vedlegg 1: Eksempel på mal for lokal læreplan

Kan fylles ut på forhånd eller i møte mellom skole, bedrift og elev ved oppstart av praksisperioden.

Utdanningsprogram.....

Formål:.....

Kompetansemål fra Vg3

Denne perioden bygger på kompetansemål fra Vg3 i .....(navn på faget)

Dette faget er tilpasset Vg1..... (Vg2.....)

Det er tatt utgangspunkt i følgende mål fra Vg3:

.....
.....
.....

Arbeidsoppgaver.....

Kompetansemål tilpasset Vg1/Vg2

Eleven skal etter endt opplæring kunne:

-
-
-

Generelle mål (inngår i alle lokale læreplaner)

Eleven skal kunne dokumentere eget arbeid (både underveis og ved avslutningen av opplæringen).

Grunnlag for vurdering

Som grunnlag for vurdering benyttes følgende kriterier:

-
-
-

Schweigaards gate 15 B
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no
Utgitt oktober 2010